MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Projektas finansuojamas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietybės programos lėšomis

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBA

GAIRĖS

KAIP TVARKYTI ASMENS DUOMENIS SOCIALINIUOSE TINKLUOSE?

2021
Vilnius

Projektas „ConCon“ iš dalies finansuojamas pagal Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programą (2014-2020). Šiame leidinyje pateikiama tik projektų vykdytojų nuomonė. Jie visiškai atsako už turinį. Europos Komisija neprisiima jokios atsakomybės dėl poveikio, kurį gali sukelti šiame leidinyje pateikta informacija.

TURINYS

ĮVADAS 4

I.Asmens duomenų apsaugos reikšmė socialiniuose tinkluose: kodėl ir ką svarbu žinoti? 5

II. Kaip žinoti, kada Jūsų veiklai socialiniuose tinkluose taikomos BDAR nuostatos dėl asmens duomenų apsaugos? Asmens duomenys ir namų ūkio išimtis 7

III. Esminiai BDAR reikalavimai, kurie taikomi, jei skelbiate asmens duomenis socialiniuose tinkluose (už asmeninės erdvės ribų) 13

IV. Asmens duomenų apsaugos ir saviraiškos bei informacijos laisvės santykis: kaip užtikrinti pusiausvyrą? 16

V. Dažniausiai užduodami klausimai 19

SANTRUMPOS

BDAR – nuo 2018 m. gegužės 25 d. pradėtas taikyti 2016 m. balandžio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2016/679 dėl fizinių asmenų apsaugos tvarkant asmens duomenis ir dėl laisvo tokių duomenų judėjimo ir kuriuo panaikinama Direktyva 95/46/EB (Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas)

ADTAĮ – Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas

Chartija – Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija

ES – Europos Sąjunga

ESTT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas

EŽTT – Europos Žmogaus Teisių Teismas

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

MRU – Mykolo Romerio universitetas

ŽEIT – Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, priežiūros institucija

Duomenų subjektas – fizinis asmuo, kurio asmens duomenys tvarkomi

Duomenų valdytojas – fizinis arba juridinis asmuo, valdžios institucija, agentūra ar kita įstaiga, kuris vienas ar drauge su kitais nustato duomenų tvarkymo tikslus ir priemones; kai tokio duomenų tvarkymo tikslai ir priemonės nustatyti ES arba valstybės narės teisės, duomenų valdytojas arba konkretūs jo skyrimo kriterijai gali būti nustatyti ES arba valstybės narės teise

Duomenų tvarkytojas – fizinis arba juridinis asmuo, valdžios institucija, įmonė ar kita organizacija, kuri duomenų valdytojo vardu tvarko asmens duomenis

ĮVADAS

Žodžio laisvė socialiniuose tinkluose atnešė naujų iššūkių asmens teisėms, ypatingai asmens duomenų apsaugai. Neretai turinio kūrėjai: *Facebook, Youtube, Instagram, Discord, Tik tok* ir t. t. naudotojai drąsiai skleisdami informaciją, viešindami asmens duomenis nesusimąsto apie tai, kad gali būti laikomi asmens duomenų valdytojais (tvarkytojais) / viešosios informacijos rengėjais (skleidėjais) ir atsako už savo socialinėse paskyrose paskelbtų asmens duomenų tvarkymo teisėtumą.

Nuo 2018 m. gegužės 25 d. visoje Europos Sąjungoje, taigi ir Lietuvoje, įsigaliojęs Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (toliau – Reglamentas) įpareigoja visas Europos Sąjungos nares tiek užtikrinti aukštą asmens duomenų apsaugos lygį, tiek suderinti teisę į asmens duomenų apsaugą su teise į saviraiškos ir informacijos laisvę, įskaitant duomenų tvarkymą žurnalistikos tikslais. O su poreikiu tvarkyti duomenis žurnalistikos tikslais galime susidurti kiekvienas iš mūsų, jei esame aktyvūs visuomenės nariai ir savo socialinėse paskyrose skelbiame visai visuomenei svarbią informaciją, t.y. vykdome šiuo metu visuomenėje itin svarbią, vadinamąją piliečių žurnalistikos veiklą.

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba (ŽEIT, http://www.zeit.lt) yra priežiūros institucija, turinti įgaliojimus veikti, kai asmens duomenys yra tvarkomi žurnalistikos, akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais. Vis dažniau Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba gauna skundų dėl asmens duomenų viešinimo socialiniuose tinkluose. Todėl tikimės, kad šios gairės bus naudingos visiems socialinių tinklų naudotojams.

Šis leidinys yra sudėtinė ES finansuojamo projekto: „Darna ar konfliktas: įtampos tarp teisės į asmens duomenų apsaugos ir saviraiškos bei informacijos laisvės šalinimo link“ (originalus pavadinimas anglų kalba: „*Connecting not conflicting: removing the tension between personal data protection and freedom of expression and information*“ — CONCON) dalis. Daugiau informacijos apie projektą galite sužinoti pažiūrėję projekto atidarymo renginio įrašą šioje nuorodoje: https://www.youtube.com/watch?v=lYGfEp4JlCI&ab_channel=NAME-EVENTPLANNINGAGENCY

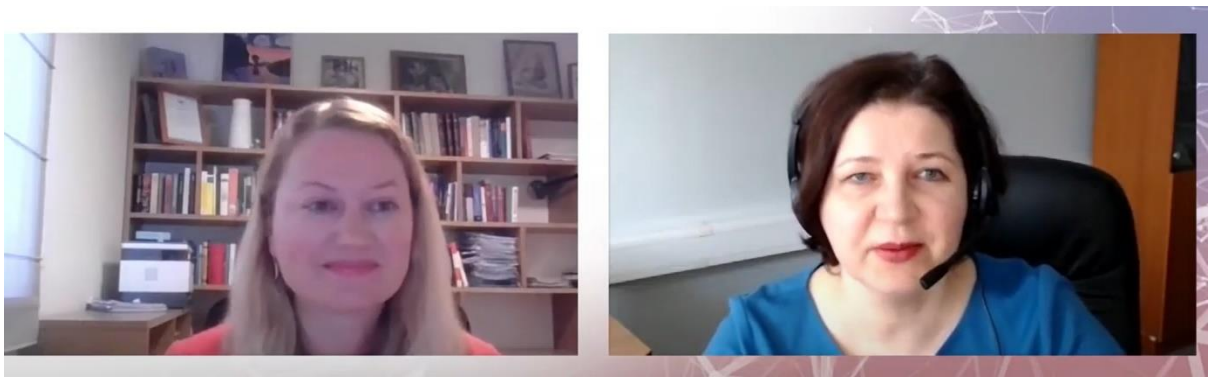

Linkime įdomaus skaitymo!

Projekto partneriai: Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba ir Mykolo Romerio universitetas.

I. Asmens duomenų apsaugos reikšmė socialiniuose tinkluose: kodėl ir ką svarbu žinoti?

Ar esate kada nors savo paskyroje paskelbę informaciją, paimtą iš kito asmens socialinio tinklo paskyros, nepaisant informacijos asmeninio pobūdžio?

O galbūt kas nors be Jūsų sutikimo yra paviešinęs socialiniuose tinkluose Jūsų nuotraukas arba informaciją su Jūsų asmens duomenimis?

Ar Jums aišku, kokią informaciją apie Jus gali skleisti kiti asmenys ir kokią informaciją galite skleisti Jūs patys?

Kaip įvertinti, ar galite viešinti (kitaip sakant, tvarkyti) kitų asmenų duomenis socialiniuose tinkluose, jei norite paskelbti visai visuomenei svarbią žinią (pvz., nufilmavote valstybės tarnautojų elgesį, kuris nesuderinamas su jų veiklos standartais)?

Tai tik dalis klausimų, kurie šiuo metu kyla mums visiems, socialiniuose tinkluose keičiantis informacija ir nuomonėmis.

Praktikoje šiuo metu Lietuvoje daugėja atvejų, kai asmenys, nepatenkinti socialinių tinklų publikacijomis ar įrašais, kreipiasi į ŽEIT, nurodydami, kad tuo buvo pažeista jų teisė į asmens duomenų apsaugą. Jie remiasi Chartija, kuri numato, kad kiekvienas turi teisę į savo asmens duomenų apsaugą bei kad asmens duomenys turi būti tinkamai tvarkomi ir naudojami tik konkretiems tikslams ir tik atitinkamam asmeniui sutikus ar kitais įstatymo nustatytais teisėtais pagrindais (8 str.) bei tiesiogiai taikomu Bendruoju duomenų apsaugos reglamentu, visoje ES įtvirtinusiu griežtus asmens duomenų apsaugos principus ir standartus.

PAGRINDINIAI TEISĖS ŠALTINIAI:	
Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas (BDAR) – pradėtas taikyti Lietuvoje 2018 m. gegužės 25 d. **BDAR** visoje ES įtvirtino vienodus asmens duomenų apsaugos principus ir standartus. Jis taikomas tiesiogiai.	**Lietuvos Respublikos asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas** (ADTAĮ) - 2018 m. birželio 30 d. patvirtinta nauja redakcija, kuri įsigaliojo 2018 m. liepos 16 d.

Tačiau iš kitos pusės tiek Chartija, tiek BDAR, tiek nacionalinės teisės aktai įtvirtina, kad kiekvienas iš mūsų turime teisę į saviraiškos laisvę. Ši mūsų teisė apima laisvę turėti savo įsitikinimus, gauti bei skleisti informaciją ir idėjas valdžios institucijoms nekliudant ir nepaisant valstybių sienų.

BDAR taip pat numato, kad valstybės narės teisėje teisė į asmens duomenų apsaugą pagal šį reglamentą turi būti suderinta su teise į saviraiškos ir informacijos laisvę, įskaitant duomenų tvarkymą žurnalistikos tikslais <...> (85 str.).

Taigi šios gairės skirtos Jums, jei Jūs turite savo asmeninę paskyrą bent viename socialiniame tinkle (*Facebook, Linkedin, TikTok, Instagram, Discord* ir kt.) ir galite padėti varnelę bent ties viena iš šių veiklų, kurias bent kartą vykdėte ar ketinate vykdyti savo socialinėje paskyroje:

Veikla socialiniame tinkle	**Ar vykdote? <u>vieta varnelei</u>**	**Kodėl ir ką svarbu žinoti, kad tinkamai tvarkytumėte asmens duomenis socialiniuose tinkluose**
Viešinate savo nuotraukas;	☐	Svarbu žinoti savo teises ir kaip apsaugoti savo asmens duomenis.
Viešinate savo ar kitų asmenų, vaikų nuotraukas arba kitus asmens duomenis (jautrūs duomenys);	☐	Jautrūs duomenys; svarbu žinoti specialiuosius reikalavimus dėl sutikimo tvarkyti tokius duomenis ir griežtų ribojimų.
Viešinate kitų asmenų nuotraukas ar vaizdo įrašus su jų atvaizdais (ar kita informacija su jų asmens duomenimis);	☐	Svarbu žinoti teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindus, principus ir sąlygas (sutikimas, teisėtas interesas ar kita) bei kaip nustatyti privatumo nustatymus, kad Jūsų veiklai galėtų būti taikoma vadinamoji namų ūkio išimtis.
Viešinate informaciją apie asmenį, kurio veikla likote nepatenkintas (kažkuo neįtikusį kaimyną, blogai darbus atlikusį meistrą, nesąžiningą prekybininką ir nurodę tam tikrus duomenis tokius kaip Vardas Pavardė, gyvenamasis adresas, telefono numeris ar darbo vieta);	☐	Svarbu žinoti teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindus, principus ir sąlygas bei praktiką dėl socialinio tinklo kaip gėdos lentos (ne) naudojimo.
Aktyviai dalyvaujate socialiniuose tinkluose viešindami, Jūsų nuomone, visai visuomenei reikšmingą informaciją ar siekdami daryti įtaką plačiam asmenų ratui;	☐	Svarbu žinoti teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindus, principus ir sąlygas bei kaip suderinti teisę į saviraiškos laisvę ir duomenų tvarkymą žiniasklaidos tikslais su asmens duomenų apsaugos reikalavimais.
Esate pasidalinęs kito žmogaus socialinėse paskyrose esančiomis nuotraukomis ar įrašais;	☐	Svarbu žinoti teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindus, principus ir sąlygas (sutikimas, teisėtas interesas ar kita) bei kaip nustatyti privatumo nustatymus, kad Jūsų veiklai galėtų būti taikoma vadinamoji namų ūkio išimtis.

Esate pasidalinę foto ar vaizdo įrašais, neįvardinę asmens, tačiau su matomais automobilio numeriais ar namo adresu, iš kurių galima aiškiai nustatyti, apie kokį asmenį viešinate informaciją;	☐	Svarbu žinoti, kas yra laikoma asmens duomenimis bei teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindus, principus ir sąlygas.
Esate žurnalistas, tačiau skelbiate informaciją ir savo asmeninėje socialinio tinklo paskyroje;	☐	Svarbu žinoti teisėto asmens duomenų tvarkymo pagrindus, principus ir sąlygas bei kaip suderinti teisę į saviraiškos laisvę ir duomenų tvarkymą žiniasklaidos tikslais su asmens duomenų apsaugos reikalavimais.

Taigi, jei pažymėjote bent vieną langelį, Jums kaip socialinių tinklų naudotojui svarbu žinoti:

- pagrindines duomenų apsaugos taisykles,
- jų taikymo apimtį ir ribas bei
- kaip reaguoti, susidūrus dviem pagrindinėms teisėms – teisei į asmens duomenų apsaugą ir teisei į saviraiškos ir informacijos laisvę.

II. Kaip žinoti, kada Jūsų veiklai socialiniuose tinkluose taikomos BDAR nuostatos dėl asmens duomenų apsaugos? Asmens duomenys ir namų ūkio išimtis

Paprastai Jūs esate duomenų subjektu. Tačiau Jūs galite būti laikomas asmens duomenų valdytoju BDAR kontekste ir įgyti visas valdytojo pareigas, jei skelbiate kitų asmenų (ne savo) asmens duomenis savo socialinių tinklų paskyrose pasisakymų, fotografijų, garso ar vaizdo įrašų formomis. Taigi, ar Jūsų paskyrų įrašams taikomos BDAR nuostatos dėl asmens duomenų apsaugos?

Atsakymą rasime atsakę į šiuos klausimus:

Pirmas klausimas Jums:

1. AR TVARKOTE ASMENS DUOMENIS SOCIALINIUOSE TINKLUOSE?

Diskusijos socialinių tinklų erdvėje ir klausimai, siunčiami ŽEIT, atskleidė, kad dažnai socialinių tinkle naudotojams nėra aišku, kokie duomenys yra ar gali būti laikytini asmens duomenimis.

Pavyzdžiui, siekdami kovoti su ant vejos statomais automobiliais, jų nuotraukas, su aiškiai matomais valstybiniais numeriais skelbia įvairiuose socialinių tinklų grupėse, kurios vienija tam tikrų mikrorajonų gyventojus (pavyzdžiui, „Šeškinė“, „Fabijoniškės“ ir panašiai).

Dažnai pastebima ir tai, kad skelbiamos rastų asmens tapatybės kortelių ar kitų asmens dokumentų, laiškų su asmenų adresais nuotraukos. Tai atskleidžia problemą, kad socialinių tinklų naudotojai, norėdami padaryti gerą darbą (surasti asmens dokumento savininką), nesusimąstydami apie galinčias kilti grėsmes, pažeidžia tų asmenų teisę į asmens duomenų apsaugą, nes duomenys tampa pasiekiami neapibrėžtam asmenų ratui.

- **Kas gi yra tie asmens duomenys?**

Pagal BDAR pateikiamą „asmens duomenų“ sąvoką, asmens duomenys yra:

Bet kokia informacija, susijusi su gyvu asmeniu (fiziniu asmeniu), kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta.

Sąvoka „informacija“ apima garso, vaizdo, genetinius duomenis, pirštų atspaudus ir t. t. Ši informacija gali būti pateikiama raidėmis, skaičiais, grafiniu, fotografiniu vaizdu, garsu (telefonu) ir kitomis formomis.

Asmens tapatybė gali būti nustatyta pagal:

- **tiesiogiai** asmenį identifikuojančius duomenis (pvz., pagal vardą ir pavardę, asmens kodą ir pan.) arba
- **netiesiogiai,** t. y. kai turimų duomenų nepakanka konkrečiam asmeniui nustatyti, tačiau asmens tapatybę galima nustatyti panaudojant kitus duomenis, nepaisant to, ar įmonė juos turi (pvz., automobilio valstybinis numeris, vaizdo duomenys, telefono ryšio numeris ir kt.).

Taigi net iš pirmo žvilgsnio neesminė, bet susijusi su fiziniu asmeniu informacija, laikytina asmens duomenimis.

Kad būtų aiškiau, paanalizuokime į pavyzdžius:

Esama socialinių tinklų grupių, kuriose ieškoma pažinčių, pvz., „Pamačiau, patiko, bet neišdrįsau“. Tokių grupių tikslas nėra atskleisti asmens duomenis, tačiau itin dažnu atveju ieškant pažinčių, susiduriama su neteisėtu asmens duomenų tvarkymu. Šiose grupėse siekiama kuo detaliau apibūdinti pamatytą patikusį asmenį ir pasiūlyti pabendrauti, pavyzdžiui, nurodoma: „Ieškau panelės vakar su juodu golfu numeris XXX XXX stovėjusios prie Akropolio“.

Nors neatskleidžiami tokio asmens vardas ir pavardė, tačiau paskelbtų duomenų pakanka, kad konkretus asmuo būtų identifikuotas, tampa žinoma apie jo buvimą konkrečiu laiku konkrečioje vietoje. Šiuo atveju asmens duomenys tvarkomi be sutikimo ir akivaizdžiai nesant jokio viešo intereso.

N. B. Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad tam tikrų kategorijų duomenys yra tokie svarbūs, kad jiems taikoma ypatinga apsauga.

Tokiais **specialių kategorijų duomenimis** yra laikomi:

- Asmens duomenys, atskleidžiantys rasinę arba etninę kilmę, politines pažiūras, religinius ar filosofinius įsitikinimus;
- Priklausymas profesinėms sąjungoms;
- Genetiniai duomenys, biometriniai duomenys, tvarkomi siekiant nustatyti asmens tapatybę;
- Su sveikata susiję duomenys;
- Duomenys, susiję su asmens lytiniu gyvenimu ar lytine orientacija.

Pagal BDAR tai yra jautresni duomenys, todėl jų tvarkymui reikalaujama daugiau apsaugos, nes tokio tipo duomenys galėtų sukelti didesnę riziką žmogaus pagrindinėms teisėms ir laisvėms. Pavyzdžiui, sukelti asmenims neteisėtos diskriminacijos pavojų.

Kas nėra laikoma asmens duomenimis?

a) anoniminė informacija; asmens duomenys, kurių anonimiškumas užtikrintas taip, kad asmens tapatybė negali arba nebegali būti nustatyta, nebelaikomi asmens duomenimis (anonimiškumas turi būti užtikrintas negrįžtamai);
b) informacija apie mirusį asmenį;
c) informacija apie juridinį asmenį, atskirai nuo jos savininkų ar direktorių (informacija apie valdžios institucijas taip pat nėra laikytina asmens duomenimis. Pavyzdys: Juridinio asmens kodas, elektroninio pašto adresas, pvz., info@ukiosubjektas.com, nėra asmens duomenys)

BDAR taikomas tik fizinių asmenų teisių apsaugai ir netaikomas gyvūnų duomenų apsaugai, tačiau praktikoje pasitaiko atvejų, kai siekiama ginti gyvūnėlių asmens duomenis.

Pavyzdžiui, į ŽEIT kreipėsi pareiškėja, kuri teigė, kad veterinarijos klinika savo socialinio tinklo *Facebook* paskyroje neteisėtai atskleidė pareiškėjos šuniuko asmens duomenis, t. y. paviešino jo sveikatos duomenis. Gyvūnams BDAR netaikomas. Galimas asmens duomenų tvarkymo pažeidimas galėtų būti svarstomas tik tokiu atveju, jei būtų paskleista informacija apie šuniuko šeimininkę.

- **Kas yra asmens duomenų tvarkymas?**

„Asmens duomenų tvarkymas“ reiškia <….> „bet kurią operaciją ar operacijų rinkinį, automatiniais arba neautomatiniais būdais atliekamą su asmens duomenimis, kaip antai: rinkimas, užrašymas, rūšiavimas, saugojimas, adaptavimas ar keitimas, atgaminimas, paieška, naudojimas, atskleidimas perduodant, platinant ar kitu būdu padarant juos prieinamus, išdėstymas reikiama tvarka ar sujungimas derinant, blokavimas, trynimas ar naikinimas“.

Taigi BDAR taikomas, kai asmens duomenys renkami, naudojami ir saugomi:

• **Automatiniu būdu** – skaitmenine forma (pvz., informacinėje sistemoje, naudojant vaizdo kameras ir kt.);
• **Neautomatiniu būdu** – susistemintame rinkinyje popierine forma (pavyzdžiui, kartotekose ir kt.).

Detalesnį paaiškinimą dėl duomenų tvarkymo socialinių tinklų paskyroje galime rasti vienoje iš ESTT nagrinėtų bylų (Buivids, C-345/17, https://curia.europa.eu/juris/liste.jsf?num=C-345/17&language=LT):

„Paskelbimas vaizdo įrašų internetinėje svetainėje, kur naudotojai gali įkelti ir žiūrėti vaizdo įrašus, kaip antai aptariamą vaizdo įrašą, kuriame yra asmens duomenų, ir jais dalytis, yra šių duomenų tvarkymas visiškai arba iš dalies automatiniu būdu.

Kadangi S. Buivids, nenustatydamas prieigos apribojimų, paskelbė aptariamą vaizdo įrašą vaizdo įrašų interneto svetainėje, kurioje naudotojai gali juos įkelti, žiūrėti ir jais dalytis, ir taip asmens duomenis padarė prieinamus neapibrėžtam asmenų skaičiui, pagrindinėje byloje nagrinėjamas asmens duomenų tvarkymas nėra tik asmeninė ar namų ūkio veikla.“

IŠVADA: Vadinasi, bet koks Jūsų pasidalinimas užrašais, nuotraukomis, vaizdo ar garso įrašais, kuriuose esama asmens duomenų, padarant juos prieinamais socialiniuose tinkluose, bus laikoma asmens duomenų tvarkymu.

Antras klausimas Jums:

2. AR JUMS TAIKOMA NAMŲ ŪKIO IŠIMTIS?

Pagal Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, asmenys gali dalintis tam tikra asmenine informacija, kai tai yra asmeninė arba namų ūkio priežiūros veikla, nesiejama su profesine ar komercine veikla. Asmeninę ar namų ūkio priežiūros veiklą gali sudaryti, be kita ko, susirašinėjimas ir adresų saugojimas arba naudojimasis socialiniais tinklais ir internetinė veikla, vykdoma atliekant tokią veiklą. Tokiai išimtinai asmeninėje sferoje vykdomai veiklai nebūtų taikomi griežti BDAR duomenų apsaugos reikalavimai.

Taigi tais atvejais, kai Jūs skelbiate informaciją socialiniuose tinkluose, nepriklausomai nuo to, ar uždaroje grupėje, ar savo asmeninėje paskyroje, jei informacija susijusi tik su Jūsų privačiu gyvenimu, pomėgiais, asmens nuotraukomis ar vaizdo įrašais, asmens duomenų atskleidimui taikoma namų ūkio išimtis ir BDAR nuostatos tokiai veiklai netaikomos.

Pavyzdžiui.
Vartotojas socialiniame tinkle *Facebook* tik su savo „draugais“ dalinasi atostogų nuotraukomis, kuriose užfiksuotas tik jis pats. BDAR reikalavimai netaikomi.

Tačiau namų ūkio išimtis negali būti taikoma automatiškai socialiniuose tinkluose skelbiamai informacijai – namų ūkio išimties taikymas priklauso nuo kiekvieno skirtingo atvejo ir jo sąlygų. Fizinio asmens atliekamas asmens duomenų tvarkymas perduodant šiuos duomenis ***neribotam adresatų skaičiui***, pavyzdžiui, internetu, negali būti vertinamas kaip asmens

duomenų tvarkymas, kai duomenis tvarko fizinis asmuo, „užsiimdamas tik asmenine ar namų ūkio veikla“[1].

Todėl labai svarbu suprasti, kad ši vadinamoji „namų ūkio išimtis“ taikoma tik pakankamai retais atvejais, kai Jūsų veikla socialiniame tinkle atitinka visas šias sąlygas:

Namų ūkio išimties taikymas priklauso nuo kelių sąlygų:
- **turinio ir asmenų**, **apie kuriuos skelbiama informacija, rato**. Socialiniame tinkle skelbiami įrašai turėtų būti visiškai asmeninio pobūdžio, kai dalinamasi tik tarp šeimos bei draugų ir skelbiama tik informacija apie save ar artimiausius namų ūkiui / šeimos ratui priklausančius asmenis;
- **tikslo. Namų ūkio išimtimi galima remti tik jei siekiama dalintis asmenine informac**ija ir tuo nesiekiama jokios komercinės, profesinės naudos (pavyzdžiui, namų ūkio išimtis nebūtų taikoma profesinio pobūdžio *Linkedin* tinklaraščiai, vaizdo tinklaraščiams, skirtiems marketingui, prekių pardavimams, reklamai ir pan.).
- **pasiekiamumo.** Jei Jūsų įrašai išeina už asmeninės Jūsų ir Jūsų artimųjų rato ribų ir tampa pasiekiami neribotam asmenų kiekiui ar dideliam „draugų“ ratui, namų ūkio išimtis nebebūtų taikoma (reikšmės turi ir uždaros grupės narių skaičius).

Taigi jei skelbiate informaciją savo asmeninėje paskyroje neribotam asmenų ratui arba itin dideliam „draugų“ skaičiui ar uždaroje grupėje, turinčioje šimtus ar tūkstančius narių, ir joje atskleidžiate kitų asmenų asmens duomenis, negali būti laikoma, jog Jūs socialiame tinkle asmens duomenis tvarko užsiimant išimtinai tik namų ūkio veikla, todėl namų ūkio išimtis negali būti pritaikyta. Tokia taisyklė suformuota ir ESTT praktikoje:

> [Namų ūkio] išimtį reikia aiškinti kaip numatančią tik tokią veiklą, kuria privatūs asmenys užsiima neperžengdami privataus ar šeimos gyvenimo ribų, o taip akivaizdžiai nėra tvarkant asmens duomenis, kai jie paskelbiami internete ir tampa prieinami neapibrėžtam asmenų skaičiui. [ESTT, Lindqvist byla, C-101/01].

Štai keli pavyzdžiai, iliustruojantys, kaip atskirti, kada galima pasinaudoti namų ūkio išimtimi, o kada – jau taikomi visi BDAR reikalavimai.

Pavyzdžiai:

1) Socialinio tinklo *Facebook* uždaroje grupėje, turinčioje iki 50 narių, sukurtai giminaičiams dalintis aktualia informacija apie šeimos gyvenimą, įvykius, dalintis šeimos švenčių nuotraukomis, skelbiama informacija apie senelės ligą, galimybę aplankyti ją ligoninėje. Nors tokiu būdu atskleidžiami sveikatos duomenys, šiuo atveju įvertinus informacijos skleidimo tikslą, jos pasiekiamumą, laikytina, kad užsiimama tik asmenine ar namų ūkio veikla.

2) Asmeninėje socialinio tinklo *Facebook* paskyroje neribotam asmenų ratui skelbiama informacija apie netinkamai automobilį pasistačiusį asmenį, raginama įrašu „dalintis“. Šiuo atveju asmens duomenų paskelbimo tikslas ir jų prieinamumas

[1] ESTT 2003-11-06 sprendimas byloje Nr. C-101/01

neribotam asmenų ratui neleidžia spręsti, kad tokiu asmens duomenų paskelbimu užsiimama tik asmenine ar namų ūkio veikla.

3) vaizdo stebėjimo darant asmenų vaizdo įrašus, saugomus nuolatinio įrašymo įrenginyje, kaip antai kietajame diske, sistemos, kurią fizinis asmuo įrengė ant savo šeimos namo siekdamas apsaugoti namo savininkų turtą, sveikatą ir gyvybę, kai šia sistema stebima ir viešoji erdvė, naudojimas nėra asmens duomenų tvarkymas, atliekamas užsiimant tik asmenine ar namų ūkio veikla, kaip tai suprantama pagal BDAR. [ESTT Rynes byla, C-221/13]

Svarbu pažymėti, kad pasitelkiant tiek socialinio tinklo *Facebook*, tiek ir kitų socialinių tinklų privatumo nustatymus, galima kontroliuoti savo paskyrose skelbiamos informacijos matomumą ir prieinamumą, t. y. ar jos nematys niekas, tik paskyros valdytojas, ar skelbiamą informaciją matys paskyros draugai, ar bet kuris kitas asmuo, kuris gali būti net neprisijungęs prie socialinio tinklo.

Apibendrinant, jei į visus žemiau nurodytus klausimus atsakėte ***„taip“:*** Jūsų įrašui socialinio tinklo paskyroje taikomos Bendrojo duomenų apsaugos reglamento nuostatos:

TAIP

- **Ar Jūsų įraše socialinio tinklo paskyroje esama asmens duomenų?**
- p.s. asmens duomenys - bet kokia informacija, susijusi su gyvu asmeniu (fiziniu asmeniu), kurio tapatybė yra nustatyta arba gali būti nustatyta, t.y. atsakymas "Taip", tei Jūs įkeliate nuotrauką, garso ar vaizdo įrašą, tekstą, kuriame nurodote vardą, pavardę ar kitus identifikatorius (telefono numerį, automobilio numerį, adresą ir pan.)

TAIP

- **Ar Jūs tvarkote asmens duomenis BDAR prasme?**
- p.s. pagal BDAR laikoma, kad asmens duomenų tvarkomi, kai jie renkami, naudojami ir saugomi
- skaitmenine forma (arba susisteminta forma popieriniame rinkiny). Bet koks Jūsų pasidalinimas užrašais, fotografijomis, vaizdo ar garso įrašais, kuriuose esama asmens duomenų, padarant juos prieinamais socialiniuose tinkluose, bus laikoma asmens duomenų tvarkymu.

TAIP

- **Ar Jūsų įrašas prieinamas neapibrėžtam ar pakankamai plačiam asmenų ratui internetu?**
- p.s. taip yra, jei Jūsų privatumo nustatymai neapriboja Jūsų veiklos matomumo tik artimųjų ratui, t.y. Jums netaikoma "namų ūkio išimtis" pagal BDAR 2 str.

Daugiau informacijos dėl Jūsų paskyros privatumo nustatymų reikšmės galite rasti šios *Facebook* gyvos diskusijos (live event) įraše ŽEIT socialinio tinklo *Facebook* paskyroje:

https://www.facebook.com/100069113293971/videos/123070759983533

Taigi jei Jūs savo asmeninėje paskyroje tvarkote asmens duomenis ir Jums netaikoma namų ūkio išimtis, vadinasi, Jūsų veiklai taikytinas BDAR ir jame įtvirtinti reikalavimai dėl asmens duomenų apsaugos principų, tvarkymo sąlygų bei kitų asmenų teisių ir pareigų užtikrinimo. Tai aptarsime kitoje dalyje.

III. Esminiai BDAR reikalavimai, kurie taikomi, jei skelbiate asmens duomenis socialiniuose tinkluose (už asmeninės erdvės ribų)

Jei vis dėlto Jūs, kaip asmens duomenų valdytojas, nusprendėte socialiniuose tinkluose viešinti informaciją, kurioje esama asmens duomenų, svarbu atkreipti dėmesį, kad galioja bendra taisyklė, jog duomenų tvarkymas yra teisėtas tik tokiu atveju, jei jis pateisinamas bent viena iš BDAR 6 straipsnyje numatytų sąlygų (tos pačios taisyklės galioja visiems socialinių tinklų naudotojams):

1. **Duomenų subjekto sutikimas**
2. **Siekiant įvykdyti sutartį, kurios šalis yra duomenų subjektas**
3. **Teisinė prievolė**
4. **Asmens gyvybiniai interesai**
5. **Viešasis interesas**
6. **Teisėti interesai**

Praktikoje socialinių tinklų naudotojams aktualios yra šios dvi sąlygos: sutikimas arba asmens duomenų tvarkymas žurnalistikos tikslais (pavyzdžiui, piliečių žurnalistų asmeninių paskyrų atveju teisėtumo sąlyga yra viešasis interesas).

SUTIKIMAS IR JO SĄLYGOS

Viena iš BDAR įtvirtintų teisėtumo sąlygų – sutikimas. Kadangi sutikimo forma įstatymuose nėra numatyta, jis gali būti išreiškiamas žodžiu, raštu, gali būti nuspėjamas ir iš konkliudentinių veiksmų. Tačiau labai svarbu, kad duomenų valdytojas galėtų įrodyti, kad duomenų subjektas davė sutikimą, jog būtų tvarkomi jo asmens duomenys.

Svarbu pažymėti, kad kai duomenys skelbiami socialiniuose tinkluose remiantis gautu duomenų subjekto sutikimu, asmuo davęs sutikimą turi teisę bet kuriuo metu savo sutikimą atšaukti ir jo asmens duomenys nebegalės būti tvarkomi remiantis šiuo sutikimu.

Pavyzdžiui, teismų praktikoje nustatyta, kad sutikimas fotografuotis nereiškia ir sutikimo nuotrauką bet kokiu būdu atgaminti, parduoti, demonstruoti, spausdinti, nes tai, kad asmuo galėjo sutikti būti fotografuojamas, dar nereiškia, jog jis davė ir sutikimą rodyti nuotrauką (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003-02-24 nutartis byloje Nr. 3K-3-294/2003). Svarbu pažymėti, kad net ir viešoje vietoje esantis asmuo turi teisę išreikšti savo nenorą būti fotografuojamas ir jo valia turi būti gerbiama, nes būdamas viešoje vietoje jis nepraranda savo individualumo ir privatumo.

Socialinių tinklų naudotojai dažnai klausia, kaip elgtis tokiose situacijose:

Gatvėje mane nufotografavo fotografas, aš pozavau ir sutikau, kad jis mane fotografuotų. Po kurio laiko socialiniame tinkle Facebook pamačius savo nuotrauką, nusprendžiau, kad nenoriu, jog ji ten būtų viešinama. Ar galiu praėjus kuriam laikui atsiimti sutikimą ir prašyti, kad fotografas nuotrauką iš socialinio tinklo pašalintų?

Nors sutikimą fotografuoti davėte konkliudentiniais veiksmais, t. y. pozuojant, tačiau tokį sutikimą atsiimti taip pat galite bet kuriuo metu.

Ar aš, kaip pirmokų klasės auklėtoja, galiu savo paskyroje paskelbti nuotraukas su savo auklėtiniais iš rugsėjo pirmosios šventės?

Ypatingai atsargiai reikėtų elgtis su nepilnamečių asmenų atvaizdų viešinimu. Todėl norint viešinti nuotraukas iš mokykloje ar kitoje vietoje vykstančių renginių, turėtumėte gauti nors vieno iš tėvų / globėjų sutikimą.

Ar būtina gauti asmens sutikimą, norint perpublikuoti jo nuotrauką ar kitą informaciją, kurią jis pats paskelbė savo viešoje Facebook paskyroje?

Taip, būtina. Tokia informacija yra susijusi su privataus gyvenimo apsauga, todėl tolimesniam jos panaudojimui yra reikalingas to asmens sutikimas. Faktas, kad pats asmuo paviešino savo nuotrauką ar atskleidė kitą su juo susijusią informaciją, dar nereiškia, jog galima ją toliau skelbti negavus sutikimo. (Be sutikimo galėtų būti perpublikuojamas viešojo asmens paskyroje esantis turinys, kuris atskleidžia visuomeninę reikšmę turinčias privataus šio asmens gyvenimo aplinkybes ar asmenines savybes.)

Ar galiu socialiniame tinkle skelbti nuotrauką, kurioje matosi kaimynė, metanti šiukšles tam neskirtoje vietoje?

Ne negalite, tai gali būti teisėtas Jūsų ir kitų kaimynų interesas, tačiau tokia informacija netenkintų viešojo intereso.

Turiu informacijos, kad viena visuomenėje žinoma nuomonės formuotoja pasidarė nosies plastinę operaciją. Ar galiu tokią informaciją pasidalinti viešose socialinių tinklų grupėse?

Ne negalite, nes tokia informacija tenkina visuomenės smalsumą ir yra apie to asmens privatų gyvenimą, kuri galėtų būti skelbiama tik gavus sutikimą.

Kyla klausimų dėl sutikimo davimo įrodomumo ir galimybės sutikimą atsiimti. BDAR nenumato, kokia forma turi būti duotas sutikimas tvarkyti asmens duomenis, tačiau asmens duomenų valdytojas (tvarkytojas) privalo galėti įrodyti, kad sutikimas buvo duotas.

Pavyzdžiui, į ŽEIT kreipėsi asmuo teigdamas, kad dalyvaudamas televizijos laidos filmavime nesuprato, jog jo duomenys bus paskelbti viešai, ir pabrėžė, kad tokiam viešinimui rašytinio sutikimo nėra davęs. Vis dėlto viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) paaiškino, kad pareiškėjas iš anksto žinojo dalyvausiantis filmavime, su juo iš anksto buvo suderintas sakomas tekstas, filmavimo metu jam buvo prisegtas mikrofonas, filmavimas atliktas profesionalių operatorių dviem kameromis, todėl pareiškėjas neprieštaraudamas tokiems veiksmams ir savo konkliudentiniais veiksmais demonstravo aiškų sutikimą duomenų rinkimui ir viešinimui televizijos programoje.

Tačiau svarbu atkreipti dėmesį, jog vien pokalbis su žurnalistu, neturint tikslo duoti interviu, savaime nereiškia sutikimo atskleisti pokalbio metu sužinotus duomenis.

Itin dažnai sutikę filmuotis (dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, netikėto filmavimo, išgąsčio) asmenys prieš programos skelbimą persigalvoja ir savo sutikimą raštu atšaukia. Tačiau viešosios informacijos rengėjai (skleidėjai) neretai neskuba reaguoti į tokius raštus, teigia, kad programa jau sumaketuota, nebebus galimybės greitai ją pakeisti kitu turiniu, todėl informacija, kurios viešinimui duotas sutikimas atšauktas, vis vien būna paskelbiama viešai. Pažymėtina, jog BDAR numato, jog duomenų subjektas turi teisę bet kuriuo metu atšaukti savo sutikimą.

Atšaukti sutikimą turi būti taip pat lengva kaip jį duoti.

Norėdami socialiniuose tinkluose viešai skelbti informaciją, kaip, pavyzdžiui, nuotrauką, kurioje esate ne tik Jūs, bet ir kiti asmenys, ar norite skelbti kito asmens dokumentų nuotraukas ir panašiai, turite įsivertinti ar norimos skelbti informacijos tikslas negali būti pasiektas kitomis priemonėmis.

Daugiau informacijos apie reikalavimus asmens duomenų tvarkymui socialiniuose tinkluose galite rasti šiame ŽEIT ir MRU atstovų *live* (gyvos) diskusijos įraše:

https://www.youtube.com/watch?v=x0LEv1iqjsk&list=LL&index=4&t=1857s&ab_channel=NickPro

Taigi prieš skelbdami kito asmens duomenis socialiuose tinkluose įsitikinkite ar tas asmuo sutinka su tokiu jo duomenų tvarkymu bei ar sutikimo davimą galėsite įrodyti

kilus ginčui. Nes jei jeigu Jūs vis tiek planuojate skelbti kito asmens duomenis socialiniuose tinkluose, neturėdami sutikimo ar kitos BDAR 6 straipsnyje įtvirtintos teisėtumo sąlygos (apie tai toliau kitoje dalyje), tokiu atveju Jums gali būti taikoma BDAR numatyta atsakomybė.

IV. Asmens duomenų apsaugos ir saviraiškos bei informacijos laisvės santykis: kaip užtikrinti pusiausvyrą?

BDAR aiškiai nurodoma, kad šiuo Reglamentu siekiama suderinti dvi pagrindines teises:

> Valstybės narės teisėje teisė į asmens duomenų apsaugą pagal šį reglamentą turi būti suderinta su teise į saviraiškos ir informacijos laisvę, įskaitant duomenų tvarkymą žurnalistikos tikslais.

ADTAĮ 4 str. taip pat aiškiai įtvirtinamos išimtys tiems atvejams, kai asmens duomenys tvarkomi siekiant įgyvendinti saviraiškos ir informacijos laisvę:

> Kai asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos arba akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais, netaikomi Reglamento (ES) 2016/679 8, 12–23, 25, 30, 33–39, 41–50, 88–91 straipsniai.

Taigi Lietuvoje, kaip ir visose kitose ES valstybėse narėse, teisė į asmens duomenų apsaugą pagal BDAR turi būti suderinta su teise į saviraiškos ir informacijos laisvę, **įskaitant duomenų tvarkymą žurnalistikos tikslais** ir akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais.

Kaip atskirti, kada Jūsų veikla socialiniuose tinkluose yra vykdoma žurnalistikos tikslais ir kokios BDAR taisyklės tuomet taikomos?

Pirmiausia, pagal BDAR žurnalistikos veikla gali užsiimti kiekvienas iš mūsų, nepriklausomai nuo to, kad neturime žurnalistinio išsilavinimo ir nedirbame nė vienoje iš žiniasklaidos priemonių. Vadinamuoju piliečiu – žurnalistu galime būti kiekvienas iš mūsų, aktyviai besidomintys visuomenės aktualijomis ir siekiantys dalintis visai visuomenei svarbia informacija savo socialiniuose tinkluose. Taigi tam, kad galėtumėte vykdyti piliečio žurnalisto veiklą Jums pakanka turėti galimybę skleisti savo informaciją neribotam asmenų ratui internete.

Tai pabrėžiama ir ESTT praktikoje, jau minėtoje Buivids byloje:

> Žurnalistikos veikla – tokia veikla, kurios tikslas – bet kokiu perdavimo būdu visuomenei skleisti informaciją, nuomones ar idėjas. Tai, kad S. Buivids nėra profesionalus žurnalistas, nereiškia, kad aptariamo vaizdo įrašo parengimui ir jo paskelbimui vaizdo įrašų interneto svetainėje, kurioje naudotojai gali įkelti, žiūrėti vaizdo įrašus ir jais dalytis, negalima taikyti šios nuostatos.

ESTT praktikoje laikomasi nuostatos, jog asmens duomenų tvarkymu žurnalistikos tikslais laikoma tokia veikla, kurios tikslas – atskleisti visuomenei informaciją, nuomones arba idėjas. Taigi paskelbus socialiniame tinkle viešą įrašą, kuriame yra asmens duomenų, turint tikslą

atskleisti visuomenei informaciją, laikytina, kad tokiais veiksmais asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslu.

N. B. Tačiau negalima teigti, jog bet kokia internete paskelbta informacija, kurioje yra asmens duomenų, patenka į sąvoką „žurnalistikos veikla“. Jeigu informacijos tikslas nėra atskleisti visuomenei informaciją, nuomones ar idėjas, negalima teigti, kad asmens duomenų tvarkymas vykdytas tik žurnalistikos tikslais (pavyzdžiui, tai taikoma informacijai, skleidžiamai tik smalsumui patenkinti).

Svarbu ir tai, kad net jei mes skelbiame žinias, svarbias visai visuomenei, ir tokiu būdu norime pasinaudoti „žurnalistikos išimtimi“, papildomai dar reikia įvertinti, ar toks asmens duomenų naudojimas yra būtinas mūsų žiniai paskleisti (būtinumo testas) ir ar tai proporcinga priemonė (balanso testas), t. y., ar viešas interesas ir visuomenės teisė žinoti konkrečiu atveju nusveria fizinių asmenų teisę į jų asmens duomenų apsaugą.

N. B. Jei piliečio – žurnalisto veikla u**žsiimate reguliariai: visuomenės intereso, būtinumo bei balanso testą reikia atlikti kiekvieną kartą.**

Taip pat, siekiant suderinti teisę į privataus gyvenimo apsaugą ir teisę į saviraiškos laisvę, reiktų įvertinti kelis kriterijus, kuriuos Europos Žmogaus Teisių Teismas įtvirtino savo jurisprudencijoje:

- indėlį į bendrojo intereso diskusiją,
- aptariamo asmens žinomumą,
- reportažo tikslą,
- ankstesnį duomenų subjekto elgesį,
- paskelbimo turinį, formą,
- būdą ir aplinkybes, kuriomis informacija gauta,
- ir jos atitiktį tikrovei.

Taigi, teisė informuoti visuomenę nėra absoliuti, ją visada reikia suderinti su kitomis teisėmis, įskaitant teise į privatumą ir duomenų apsaugą. Vien visuomenės smalsumo tenkinimas nėra pakankamas pagrindas asmens duomenų skelbimui socialiniuose tinkluose.

Daugiau apie piliečių žurnalistų veiklą ir asmens duomenų apsaugą socialiniuose tinkluose galite rasti šiame ŽEIT ir MRU atstovių diskusijos įraše:

https://www.youtube.com/watch?v=WeByWJw4eLk&list=LL&ab_channel=MykolasRomerisUniversityLive

V. Dažniausiai užduodami klausimai

Kaip socialiniuose tinkluose apsaugoti savo privačius duomenis?

Kiekvieno žmogaus asmens duomenys priklauso tik jam ir jais negali būti disponuojama be atitinkamo teisinio pagrindo. Teisiniu pagrindu gali tapti asmens leidimas medžiagą skleisti, viešasis interesas.

Informacija apie privatų gyvenimą gali būti skelbiama be žmogaus sutikimo ir tais atvejais, kai ji padeda atskleisti įstatymų pažeidimus ar nusikalstamas veikas, kai informacija yra pateikiama viešai nagrinėjant bylą.

Savo socialinių tinklų paskyrose galima dalintis norima informacija be susijusių asmenų leidimo, jeigu jos nemato didelė grupė žmonių. Kitaip tariant, jeigu savo draugų rate paskyroje neturite daugiau nei apie 150 žmonių, taip pat, jei esate susitvarkę privatumo nustatymus.

Juos susitvarkyti atitinkamai galite kiekvieno socialinio tinklo asmeninės paskyros nustatymuose. Šie nustatymai užtikrins, kad jūsų publikuojama informacija bus matoma tik

jums ir jūsų draugams. Taip pat, turite galimybę publikuojant atskirus įrašus, jiems parinkti nustatymus – ar įrašas bus matomas viešai, ar tik jūsų draugų ratui.

Ar galiu dalintis savo draugų/artimųjų nuotraukomis iš renginio?

Tokį klausimą sau vertėtų užduoti prieš publikuojant nuotraukas viešai. Jeigu užfiksuotuose kadruose vien jūsų pažįstami žmonės, kurie neprieštarauja publikavimui, nuotraukomis dalintis galite.

Tačiau jei nuotraukose šalia jų yra ir nepažįstamų žmonių, nuotraukas viešinti be tų žmonių sutikimo negalima.

Išimtis taikoma tais atvejais, kai informacija dalinamasi privačiais kanalais, asmeniniais tikslais ar vadinamame namų ūkyje. Į šias kategorijas gali patekti tos socialinių tinklų paskyros, kuriose sutvarkyti privatumo nustatymai, turimas draugų skaičius nėra didelis.

Kada galima viešai dalintis kito žmogaus privačiais duomenimis?

Viešojoje erdvėje kitų žmonių privačiais duomenimis galima dalintis tik gavus asmens sutikimą.

Negalima be sutikimo dalintis:

- Asmenų paskelbtomis asmeniniam naudojimui nuotraukomis, vaizdo įrašais. Jų pasirinkimu publikuota vaizdinė medžiaga nesuteikia teisės kitiems asmenims ta medžiaga laisvai dalintis. Tokia teisė atsiranda tik tuo atveju, jei tai yra viešas fizinis asmuo, kurio gyvenimo aplinkybės gali turėti visuomeninę reikšmę.

- Asmens darboviete. Tai yra privati asmens informacija, kuri be žmogaus sutikimo, negali būti viešinama. Pasitaiko atvejų, kai tam tikri asmens, kaip įmonės darbuotojo, duomenys gali būti paviešinti pagrįstu tikslu. Tačiau tokie atvejai analizuojami individualiai. Taip pat gali būti atskleidžiami kai kurie darbuotojų, dirbančių viešosiose, valstybinėse įstaigose, duomenys, jei jų atskleidimas yra pagrįstas viešuoju interesu.

- Šeimos statusu ir aplinkybėmis. Šie asmens duomenys jokiu atveju negali būti atskleidžiami be asmens sutikimo, nesvarbu, ar tai būtų viešas, ar privatus asmuo.

Privačius asmens duomenis gina ir saugo tokie teisės aktai kaip Bendrasis duomenų apsaugos reglamentas, Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymas, ŽEIT kompetencijos ribose duomenys ginami vadovaujantis Visuomenės informavimo įstatymu.

Pažeidimo atvejai analizuojami atsakingose institucijose bei esant prielaidai gali atsidurti teisėsaugos institucijose. Pažeidėjų reikalaujama imtis taisomųjų veiksmų – pašalinti informaciją, gali būti skiriama ir administracinė bauda.

Kaip atskirti, kada asmens duomenys tvarkomi žurnalistikos tikslais?

ESTT praktikoje laikomasi nuostatos, jog asmens duomenų tvarkymu tik žurnalistikos tikslais laikoma ne bet kokia, bet tik tokia veikla, kurios tikslas – atskleisti visuomenei informaciją, nuomones arba idėjas.

Ką daryti pastebėjus savo nuotrauką (vaizdo įrašą), patalpintą internete be Jūsų sutikimo?

Pirmiausia – kreiptis į autorių ar konkretaus socialinio tinklo paskyros valdytoją, reikalaujant medžiagą pašalinti. ŽEIT taip pat rekomenduoja apie be sutikimo patalpintą Jūsų nuotrauką pranešti konkrečiam socialiniam tinklui. Toliau – kreiptis į ŽEIT arba teismą.

Ką daryti, jei buvęs sutuoktinis be jūsų leidimo socialiniame tinkle talpina nepilnamečio vaiko nuotraukas?

Pirmiausia – tartis su buvusiu sutuoktiniu dėl atvaizdo naudojimo. Nepavykus to padaryti, raštu reikalauti buvusio sutuoktinio tai padaryti. Nesulaukus reakcijos, galite kreiptis į teismą (beje, *Facebook* yra įdiegęs specialų įrankį, skirtą tėvams, kuriuo galima pasinaudoti panašiose situacijose). Tokiu atveju šiam socialiniam tinklui reikia pranešti apie Jūsų ar Jūsų vaiko teisių pažeidimą ir laukti atsakymo. Socialinis tinkas į tokį Jūsų kreipimąsi privalo sureaguoti ir pateikti atsakymą.

Žmogaus teisė į savo atvaizdą viešai publikuojamose nuotraukose ir vaizdo įrašuose – ar ji galioja visada?

Viešų renginių metu fotografuojami / filmuojami žmonės: jeigu vaizdo medžiagoje nėra specifiškai akcentuojami konkretūs žmonės, jos viešinimas leidžiamas. Tačiau, jeigu užfiksuoti konkretūs žmonės išreiškia valią, kad medžiaga nebūtų dalinamasi viešai, vaizdo medžiagos autorius privalo šį norą gerbti.

Vaikų (nepilnamečių) vaizdo medžiagos viešinimui privalu gauti tiek pačių vaikų, tiek jų tėvų ar globėjų sutikimą. Pažymėtina, kad ŽEIT rekomenduoja turėti rašytinį sutikimą. Iškilus ginčui dėl sutikimo fakto buvimo, rašytinis sutikimas būtų patikimas įrodymas konkrečiai pozicijai pagrįsti.

Teisės į atvaizdą apsauga galioja ne tik žiniasklaidos priemonėse, bet ir socialiniuose tinkluose. Turi būti gautas publikuojamų asmenų sutikimas.

Ar aš turiu teisę savo socialiniuose tinkluose dalintis kito asmens nuotraukomis?

Tokią teisę turite tik tuo atveju, jeigu gavote to asmens sutikimą. Tokios informacijos viešinimas yra susijęs su privataus gyvenimo apsauga. Paties asmens paviešintos nuotraukos ar atskleista informacija jokiu būdu nereiškia, kad bet kas gali ja toliau dalintis ir viešinti savo paskyrose.

Išimtis taikoma viešų asmenų skelbiamoms nuotraukoms ir informacijai, jei jų gyvenimo aplinkybės turi visuomeninę reikšmę.

Asmens duomenų apsauga – ar ji taikoma ir skelbiant informaciją asmeninėje socialinio tinklo paskyroje arba uždaroje grupėje?

Pagal Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą, asmenys gali dalintis tam tikra asmenine informacija, kai tai yra asmeninė arba namų ūkio priežiūros veikla, nesiejama su profesine ar komercine veikla.

Namų ūkio išimties taikymas priklauso nuo kelių sąlygų:

- Turinio. Socialiniame tinkle skelbiami įrašai gali būti visiškai asmeninio pobūdžio, dalinamasi tarp šeimos ir draugų arba skelbiama informacija apie kitus asmenis.

- Tikslo. Ar siekiama dalintis asmenine informacija, ar siekiama komercinės, profesinės naudos (pavyzdžiui, *Linkedin* tinklaraščiai, vaizdo tinklaraščiai).

- Pasiekiamumo. Ar įrašai pasiekiami neribotam asmenų kiekiui, ar tik šeimos, draugų ratui. Reikšmės turi ir uždaros grupės narių skaičius.

Ar galima viešinti privačių asmenų (migrantų) atvaizdus be jų sutikimo?

Filmuojant ar fotografuojant bendro pobūdžio vaizdus sutikimas nėra būtinas. Kitais atvejais galioja privatumo apsauga, todėl būtinas asmens sutikimas.

Sutikimas gali būti išreiškiamas ir konkliudentiniais veiksmais, kai asmuo akivaizdžiai sutinka būti filmuojamas ar fotografuojamas.

Viešosios informacijos rengėjams ir skleidėjams rekomenduojame gauti raštišką asmens sutikimą. Jei kiltų teisinis ginčas ar asmuo skųstųsi Tarnybai dėl privatumo ar asmens duomenų pažeidimo, viešosios informacijos rengėjas ir skleidėjas turėtų įrodyti, kad sutikimas gautas.

Kokias funkcijas atlieka Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba?

Dažniausiai išgirdus pavadinimą ŽEIT pirmiausiai pagalvojama apie žurnalistus prižiūrinčią instituciją, vertinančią žurnalistų etiškumą, tačiau ŽEIT funkcijos yra ženkliai platesnės.

Vis dėlto žurnalistų etikos inspektorius prižiūri iš esmės visos viešosios informacijos skleidimą visuomenės informavimo priemonėse nepriklausomai nuo to, kas yra jos rengėjas (skleidėjas) ir nagrinėja suinteresuotų asmenų skundus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, teisės į privataus gyvenimo apsaugą ir asmens duomenų tvarkymo pažeidimo. Kiekviena situacija yra unikali subjektyviu neturtinių teisių suvokimu ir saviraiškos laisvės realizavimu, savo ruožtu ir teisių pusiausvyros paieškomis, prioriteto nustatymu.

Taigi viena pagrindinių ŽEIT funkcijų – nagrinėti suinteresuotų asmenų skundus dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, teisės į privataus gyvenimo apsaugą, taip pat duomenų subjektų pagal BDAR pateiktus skundus dėl asmens duomenų tvarkymo žurnalistikos, akademinės, meninės ar literatūrinės saviraiškos tikslais.

Skundų nagrinėjimas atliekamas griežtai laikantis Visuomenės informavimo ir Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymuose nustatytų reikalavimų. Juose numatyta ŽEIT veiklos paskirtis – užtikrinti viešojo intereso – žodžio ir spaudos laisvės, visuomenės informavimo – tinkamą įgyvendinimą.

Kokios situacijoje asmenys pripažįstami pažeidę BDAR nuostatas?

- Įkeltos asmens tapatybės dokumentų nuotraukos siekiant informuoti apie nepatikimus pardavėjus, darbų laiku neatliekančius meistrus, skolų negrąžinusius asmenis;

- Netinkamai pastatytų automobilių su matomais valstybiniais numeriais skelbimas;
- Informavimas apie COVID-19 apsikrėtusius konkrečius asmenis, nors nėra būtinybės ar prevencijos dėl galimo užsikrėtimo/kontakto;
- Kilę nesutarimai tarp kaimynų ir paviešinti vaizdo įrašai su asmens duomenimis;
- Išsiskyrusių tėvų nesutarimai dėl vaiko nuotraukų kėlimo į socialinius tinklus;
- Paskelbta informacija, netenkinanti viešojo intereso, bet kelianti visuomenės smalsumą, norą žinoti sensacijas. Arba juokinga, pašiepianti informacija.

Jei turite daugiau klausimų, prašome užduoti juos Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos socialinio tinklo *Facebook* paskyroje arba svetainėje www.zeit.lt

Naudokis savo teise rinkti ir skleisti informaciją socialiniuose tinkluose atsakingai.

Saugok savo ir aplinkinių asmens duomenis!

Daugiau informacijos
www.zeit.lt

Šis leidinys yra sudėtinė ES iš dalies finansuojamo projekto dalis „Darna ar konfliktas: įtampos tarp teisės į asmens duomenų apsaugos ir saviraiškos bei informacijos laisvės šalinimo link“. Leidinyje pateikiama tik projektų vykdytojų nuomonė. Jie visiškai atsako už turinį. Europos Komisija neprisiima atsakomybės už pateiktos informacijos panaudojimą.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
Finansuota pagal Europos Sąjungos 2014-2020 m. Teisių, lygybės ir pilietybės programą
ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBA